
Esipuhe

Vuosikirjan 2018 teema on Sivistys ja kasvatustiede eilen ja tänään. Teeman molemmat käsitteet ovat monisyisiä ja historiallisia, ja niillä on pysyvä sijansa ihmisen ominaislaatuina pohtivissa tarkasteluissa. Käsitteinä kasvatustiede ja sivistystiede ovat tuttuja ja käytämme niitä puheissamme ja teksteissämme jatkuvasti ajattelematta useinkaan, mitä niillä tarkkaan ottaen tarkoitamme. Yksi keino selkeyttää termin merkistä on kartoittaa sen kehityshistoriaa. Menneisyyteen suuntautuvana historiallinen tutkimusote voi nostaa esiin merkityssisältöjä ja käytänteitä, joita niihin on eri aikoina kiinnitetty.

Vaikka kasvatustiedon ja sivistystiedon on perinteisesti katsottu liittyvän erottamattomasti toisiinsa, 1900-luvun lopulla alkoi sivistystiede jäädä niin poliittisessa kuin akateemisessakin puheessa taka-alalle ja korvautua yhä useammin muilla termeillä. Sivistystiedon sijaan alettiin puhua oppimisesta, koulutuksesta ja jatkuvasta koulutautumisesta. Termiä kyllä edelleen käytettiin, mutta se rajautui lähinnä karua asiapuhetta somistaviin korulauseisiin. Tilanne näyttäisi kuitenkin olevan muuttumassa, sillä viime vuosina on sivistystiedettä alettu hyödyntää muun muassa arvioitaessa kasvatustiedon ja koulutustiedon tavoitteenasetteluja ja toiminnallisia linjauksia. Samalla merkitykselliseksi tyhjentynyt käsite on alkanut pikku hiljaa täyttyä uudelleen. Toivomme, että tämän kokoomateoksen artikkelit osaltaan auttaisivat ymmärtämään sivistystiedon käsitteen rikkautta ja monipuolisuutta.

Teoksen artikkelit valottavat sivistystiedon liittyviä käsitteitä, linjauksia ja käytänteitä avaamalla käsitteellisiä kehityskulkuja, perehtymällä romaanihistoriallisen koulutusta koskeviin kuvauksiin ja ulottamalla tarkastelu niin kansansivistystiedon, perusopetuksen kuin korkeakoulutuksen erityiskysymyksiin saakka. Historiallisen tarkastelun lisäksi artikkelit sisältävät myös monia nostoja, jotka antavat ajateltavaa myös niille, jotka ovat enemmän kiinnostuneet nykisyistä tai tulevaa koskevista kasvatustiede- ja sivistystiedolinjauksista ja -käytännöistä kuin historiasta sinänsä. Näiden osuutta pidimme jopa siinä määrin tärkeinä, että teoksen johdantoluvustakin tuli pidempi kuin mitä alun

pitäen oli tarkoitus. Artikkeleissa tehtyjä nostoja ei vain yksinkertaisesti voinut jättää vaille tarkempaa taustoittamista.

Tätä teosta on tehty suhteellisen pitkään. Avoin kirjoittajakutsu julkaistiin jo alkusyksystä vuonna 2017. Tässä vaiheessa kirjoitustarjouksia tuli todella runsaasti. Valitettavasti kaikki eivät saaneet toteutettua aiettaan. Siitä huolimatta teoksessa on johdantoluvun lisäksi yli kymmenen mitä mielenkiintoisinta kirjoitusta. Kirjoitusprosessiin liitettiin avoin seminaari, joka pidettiin 6. kesäkuuta Kuopiossa Kasvatuksen historian ja filosofian päivien esiseminaarina. Seminaariin osallistui suuri osa kirjan kirjoittajista ja muita kirjan aihepiiristä kiinnostuneita. Seminaarissa pidetyt alustukset ja niistä käyty keskustelu auttoivat merkittävästi itse kirjoitusten jatkotyöstämistä ja siten myös koko teoksen eteenpäin viemistä. Kiitämmekin kirjoittajien lisäksi kaikkia seminaariin osallistujia. Haluamme osoittaa kiitoksemme myös kirjan artikkelien arvioitsijoille. Heidän apuaan artikkelien työstämiselle ei voi liiaksi korostaa. Lisäksi kiitämme Kasvatuksen ja koulutuksen historian seuran vuosikirjan toimitusneuvostoa meille tarjotusta mahdollisuudesta toimittaa tämä vuoden 2018 vuosikirja. Toivomme, että kukin artikkeli löytää omat lukijansa, sillä sen ne ovat ansainneet.

Joensuussa ja Littoisissa joulun 2018 alla

Jyrki Hilpelä, Risto Ikonen ja Juhani Tähtinen